

sources, *Conservation and Recycling*, 204. Art. 107459. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2024.107459>

Rahman Md. M. & Hossain Md. E. (2025). Integrating green tax, green logistics, green climate finance, green technology, and sustainability for a green economy: SEM-ANN approaches. *Sustainable Futures*, 9. Art. 100795. <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2025.100795>

Semyhulina I. B. & Yaroshenko I. V. (2026). Perspektyvy publichnoho upravlinnia prostorovym rozvytkom na zasadakh «zelenoi» ekonomiky: mistsevi ta rehionalni instrumenty pidtrymky rozrobky i realizatsii proektiv «zelenoi» metalurhii dlia vidnovlennia rehioniv ta terytorii Ukrainy [Prospects for public management of spatial development on the basis of "green" economy: local and regional tools for supporting the development and implementation of "green" metallurgy projects for the restoration of regions and territories of Ukraine]. *Biznes Inform*, 2, 61–69. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-2-61-69>

Semyhulina I. B. & Yaroshenko I. V. (2026). Tendentsii «zelenoi» ekonomiky ta perspektyvy formuvannia systemy upravlinnia pidtrymkoiu proektiv «zelenoi» metalurhii dlia vidnovlennia rehioniv i terytorii Ukrainy [Trends of "green" economy and prospects for the formation of a management system for supporting "green" metallurgy projects for the restoration of regions and territories of Ukraine]. *Biznes-analytika v upravlinni zovnishnoekonomichnoiu dialnistiu*: materialy XIII Mizhnarodnoi nauково-prak-

tychnoi konferentsii [Business analytics in the management of foreign economic activity: materials of the XIII International scientific and practical conference] (p. 459–462). Kyiv: Interservis. <https://irb.nasoa.edu.ua/server/api/core/bitstreams/701f3b80-eeab-41b8-9ebf-8256f499cb12/content>

Tkach H. *Ukraina mozhe stat «zelenym» metalurhiinym khabom Yevropy: analiz CBS News* [Ukraine can become a "green" metallurgical hub of Europe: CBS News analysis]. <https://inkorr.com/ukraina-mozhe-stati-zelenim-metallurgijnim-habom-evropi-analiz-cbs-news-300475>

UNDP Ukraina. (2030). *Zelenyi poriadok dennyi dlia Ukrainy do 2030* [Green agenda for Ukraine until 2030]. [http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/environment\\_energy/green\\_agenda\\_ukraine\\_2030\\_leaflet.html](http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/environment_energy/green_agenda_ukraine_2030_leaflet.html)

Zharova L. V., Kakutysh Ye. Yu. & Khlobystov Ye. V. (2014). *Ekolohichne pidpriemnytstvo ta ekolohizatsiia pidpriemnytstva: teoriia, orhanizatsiia, upravlinnia*: monohrafiia / za red. B. M. Danylyshyna [Environmental entrepreneurship and greening of entrepreneurship: theory, organization, management: monograph / ed. by B. M. Danylyshyn]. Sumy: Universytetska knyha.

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.04.2026  
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 20.04.2026  
Оприлюднено / Published: 02.06.2026

УДК 338.24:336.7:005.336.4  
JEL: F52; G32; G38; H12; O17; P48  
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-4-17-26>

## ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

©2026 ПІЛЕЦЬКА С. Т., ПЕТРОВСЬКИЙ О. О., АХМЕДЛІ А. М.

УДК 338.24:336.7:005.336.4  
JEL: F52; G32; G38; H12; O17; P48

**Пілецька С. Т., Петровський О. О., Ахмедлі А. М. Інституційні та фінансові інструменти забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу: міжнародна практика**

Метою статті є комплексний теоретико-прикладний аналіз інституційних і фінансових інструментів забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу в міжнародній практиці та визначення можливостей їх адаптації до національних умов. Актуальність дослідження зумовлена зростанням трансформаційних, глобалізаційних, цифрових і воєнних викликів, що підвищують ризики функціонування підприємств і потребують формування стабільного бізнес-середовища. У роботі узагальнено досвід економічно розвинених країн (США, Японії, Німеччини, Фінляндії, Франції) щодо формування систем підтримки підприємництва. Встановлено, що спільним ядром цих моделей є поєднання спеціалізованих інституцій підтримки МСП, гарантійно-страхових механізмів доступу до фінансування, розвитку венчурного інвестування за участю держави, ефективного захисту прав інтелектуальної власності та збалансованої децентралізації повноважень. З позицій інституційної теорії доведено, що така система сприяє зниженню транзакційних витрат і мінімізації ризиків, формуючи передбачуване економічне середовище. У результаті дослідження запропоновано класифікацію інструментів забезпечення соціально-економічної безпеки підприємництва та обґрунтовано інтегровану модель, що поєднує нормативно-правовий, фінансово-гарантійний, інноваційно-інвестиційний та інституційно-координаційний блоки з їх реалізацією на макро-, мезо- та мікрорівнях. Практичне значення результату полягає у визначенні пріоритетів удосконалення державної політики в Україні, зокрема розвитку кредитних гарантій, венчурного співфінансування, страхової інфраструктури та модернізації конкурентної політики. Реалізація запропонованих підходів сприятиме зміцненню економічної стійкості та зниженню системних ризиків. Перспективи подальших досліджень

пов'язані з кількісною оцінкою ефективності запропонованих інструментів і розробленням методичних рекомендацій щодо їх адаптації в умовах післявоєнного відновлення.

**Ключові слова:** інструменти; забезпечення; соціально-економічна безпека; бізнес; ризики; ресурси; конкурентоспроможність; інтеграція; зовнішнє середовище; інституції; інновації; гарантії; інвестиції; підприємництво; безпека.

**Рис.:** 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 12.

**Пілецька Саміра Тимофіївна** – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу, Державний університет «Київський авіаційний інститут» (просп. Любомира Гузара, 1, Київ, 03058, Україна)

**E-mail:** 0508486185@ukr.net

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3638-3002>

**Researcher ID:** <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1594639>

**Scopus Author ID:** <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55865335600>

**Петровський Олександр Олександрович** – доктор філософії, викладач кафедри маркетингу, Європейський університет (бульв. Академіка Вернадського, 16-В, Київ, 03115, Україна)

**E-mail:** alexspetrovskiy@gmail.com

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3446-1409>

**Ахмедлі Ахмед Малік озли** – аспірант кафедри фінансових технологій та бізнесу, Державний університет «Київський авіаційний інститут» (просп. Любомира Гузара, 1, Київ, 03058, Україна)

**E-mail:** 3740316@stud.kai.edu.ua

**ORCID:** <https://orcid.org/0009-0004-5485-1238>

UDC 338.24:336.7:005.336.4

JEL: F52; G32; G38; H12; O17; P48

**Piletska S. T., Petrovskiy O. O., Ahmadli A. M. Institutional and Financial Instruments for Ensuring the Socioeconomic Security of Business: The International Practice**

The aim of the article is a comprehensive theoretical and applied analysis of institutional and financial instruments for ensuring the socioeconomic security of business in international practice and identifying the possibilities of their adaptation to national conditions. The relevance of the study is due to the increasing transformational, globalization, digital, and military challenges that increase the risks of enterprise operations and require the formation of a stable business environment. The article summarizes the experience of economically developed countries (USA, Japan, Germany, Finland, France) regarding the formation of systems supporting entrepreneurship. It is found that the common core of these models is a combination of specialized institutions supporting SMEs, guarantee and insurance mechanisms for access to financing, the development of venture investment with the State participation, efficient protection of intellectual property rights, and balanced decentralization of powers. From the perspective of institutional theory, it has been proved that such a system contributes to reducing transaction costs and minimizing risks, forming a predictable economic environment. As a result of the study, a classification of instruments for ensuring the socioeconomic security of entrepreneurship is proposed, and an integrated model is substantiated, combining regulatory-legal, financial-guarantee, innovation-investment, and institutional-coordination blocks with their implementation at the macro, meso, and micro levels. The practical significance of the results lies in determining the priorities for improving the State policy in Ukraine, in particular the development of credit guarantees, venture co-financing, insurance infrastructure, and the modernization of competition policy. The implementation of the proposed approaches will contribute to strengthening economic resilience and reducing systemic risks. Prospects for further research are associated with the quantitative assessment of the efficiency of the proposed instruments and the development of methodological recommendations for their adaptation in the context of postwar recovery.

**Keywords:** instruments; provision; socioeconomic security; business; risks; resources; competitiveness; integration; external environment; institutions; innovations; guarantees; investments; entrepreneurship; security.

**Fig.:** 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 12.

**Piletska Samira T.** – D. Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Financial Technologies and Business, State University "Kyiv Aviation Institute" (1 Liubomyra Husara Ave., Kyiv, 03058, Ukraine)

**E-mail:** 0508486185@ukr.net

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3638-3002>

**Researcher ID:** <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1594639>

**Scopus Author ID:** <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55865335600>

**Petrovskiy Oлександр O.** – PhD, Lecturer of the Department of Marketing, European University (16-V Akademika Vernadskoho Blvd., Kyiv, 03115, Ukraine)

**E-mail:** alexspetrovskiy@gmail.com

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3446-1409>

**Ahmadli Ahmad M.** – Postgraduate Student of the Department of Financial Technologies and Business, State University "Kyiv Aviation Institute" (1 Liubomyra Husara Ave., Kyiv, 03058, Ukraine)

**E-mail:** 3740316@stud.kai.edu.ua

**ORCID:** <https://orcid.org/0009-0004-5485-1238>

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується поглибленням трансформаційних процесів під впливом глобалізації, цифровізації, воєнних викликів, міграційних тенденцій та структурної перебудови господарської системи. Для держав із перехідною

економікою особливої актуальності набуває формування стабільного та прогнозованого бізнес-середовища.

У цих умовах підприємства функціонують у середовищі підвищених ризиків, зумовлених нестабільністю нормативно-правового поля, обме-

женим доступом до фінансових ресурсів і недостатнім захистом прав власності.

Світовий досвід економічно розвинених країн засвідчує, що забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу є ключовою передумовою сталого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та зміцнення конкурентних позицій держави на міжнародному ринку. Отже, дослідження механізмів формування та зміцнення соціально-економічної безпеки суб'єктів господарювання є актуальним і своєчасним.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Проблематика соціально-економічної та фінансової безпеки підприємств активно досліджується вітчизняними науковцями, проте більшість робіт зосереджені на внутрішньофірмових механізмах захисту, оцінці ризиків і методах вимірювання рівня безпеки, тоді як інституційні та міжнародні аспекти потребують подальшого системного узагальнення.

У працях О. Ареф'євої, В. Титикало та Н. Коваленко [1] обґрунтовано економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах нестабільності, з акцентом на адаптивне управління та фінансові інструменти стабілізації. Водночас дослідження переважно орієнтовано на мікрорівень функціонування підприємства. Подібний підхід простежується в роботах Г. П'ятницької та І. Федулової [9], де розкрито взаємозв'язок фінансової безпеки держави та підприємства, проте без детального аналізу міжнародних гарантійних і страхових механізмів.

Теоретичні засади соціально-економічної безпеки підприємства висвітлено у працях І. Венглюк [2], Н. Коленди [5], М. Копитко та А. Маланчук [6], які уточнюють сутність і структуру категорії. Проте ці дослідження мають переважно концептуально-дефініційний характер і не містять системного порівняльного аналізу міжнародних моделей підтримки підприємництва.

Л. Ковальська, О. Голій та В. Голій [4] розробляють механізми забезпечення економічної безпеки, зосереджуючись на внутрішній організації управління ризиками. Питання стратегічної адаптації до глобальних викликів розглядаються В. Залізюком, Н. Сафонік і А. Каєю [3], а також С. Смерічевським, О. Ареф'євою та С. Пілецькою [10], однак інституційно-фінансовий вимір державної підтримки бізнесу розкрито фрагментарно.

Окремий напрям становлять дослідження кількісної оцінки економічної безпеки підприємств. Зокрема, С. Пілецька, Т. Коритько та Є. Ткаченко [8] запропонували модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства, яка базується

на системі показників і дозволяє комплексно оцінювати рівень захищеності підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Такий підхід розширює аналітичний інструментарій діагностики економічної безпеки, проте здебільшого спрямований на внутрішньоорганізаційний рівень аналізу.

Подальший розвиток методичного інструментарію забезпечення економічної безпеки представлено в роботі С. Пілецької та С. Колесникова [7], де запропоновано використання математичного моделювання та інструментів економічного форензіка для виявлення фінансових порушень у діяльності підприємств в умовах цифрової економіки.

Водночас у дослідженні О. Титаренка [11] розглянуто питання державного регулювання економічної безпеки України, зокрема інституційні та нормативні аспекти формування системи економічної безпеки на національному рівні. Автор підкреслює роль державної політики та регуляторних механізмів у формуванні сприятливого середовища для стабільного функціонування суб'єктів господарювання, проте взаємозв'язок таких інструментів із механізмами забезпечення безпеки окремих підприємств потребує подальшого дослідження.

Праця О. Шубалого та Б. Бровченка [12] акцентує увагу на регуляторному контексті та впливі негативних екстерналій на безпеку підприємств в Україні, проте також не містить комплексного порівняння інституційних і фінансово-гарантійних інструментів у міжнародній практиці.

Отже, наукові дослідження переважно зосереджені на теоретичному осмисленні категорії безпеки, внутрішньофірмових механізмах управління ризиками та методах оцінювання її рівня. Водночас недостатньо розкритими залишаються питання систематизації інституційних і фінансових інструментів у міжнародному контексті та їх багаторівневої взаємодії, що обумовлює необхідність комплексного аналізу зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації до національних умов.

**Метою** статті є здійснення комплексного теоретико-прикладного аналізу інституційних і фінансових інструментів забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу в міжнародній практиці.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Соціально-економічна безпека суб'єктів господарювання визначається сукупністю умов і механізмів, що забезпечують захист економічних інтересів, стабільність функціонування та розвиток в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз. У трансформаційних економіках її забезпечення ускладнюється нестабільністю нормативно-правового середовища, недостатнім захистом прав власності,

монополізацією ринків і обмеженим доступом до фінансових ресурсів.

**З** огляду на зростання ризиків функціонування підприємств і вагому роль підприємницького сектора у формуванні зайнятості, бюджетних надходжень та інноваційного потенціалу особливої ваги набуває аналіз державних політик підтримки бізнесу, спрямованих на зниження вразливості малого та середнього підприємництва та стабілізацію бізнес-середовища. Уряди економічно розвинених держав реалізують системну політику підтримки МСП, поєднуючи фінансові стимули, податкові інструменти, дерегуляційні заходи та організаційні механізми. Важливу роль у цій системі відіграють гарантійні та страхові інструменти, що розширюють доступ підприємств до фінансових ресурсів і знижують кредитні ризики.

У країнах із розвиненим економіко-правовим середовищем функціонують спеціалізовані державні інституції, відповідальні за формування та реалізацію політики підтримки та захисту підприємництва. Такі органи наділені необхідними фінансовими ресурсами та широкими управлінськими повноваженнями, що дозволяє їм реалізовувати як стратегічні, так і оперативні програми розвитку підприємницького сектора. Їх діяльність спрямована на формування сприятливого конкурентного середовища, впровадження механізмів адаптації бізнесу до ринкових викликів, а також реалізацію галузевих і регіональних програм підтримки підприємництва.

Комплексність і довгостроковість такої політики забезпечує кумулятивний ефект у вигляді підвищення ліквідності підприємств, активізації інвестиційної діяльності та зміцнення їх економічної стійкості. Як наслідок, у країнах Західної Європи, США та Японії сформовано сприятливе економіко-правове середовище й ефективну систему інституцій підтримки бізнесу, що підвищує інвестиційну привабливість національних економік (табл. 1).

Порівняння, наведене в табл. 1, показує, що спільним «ядром» моделей підтримки підприємництва в розвинених країнах забезпечується поєднанням спеціалізованих інституцій підтримки МСП, гарантійно-страхових механізмів доступу до фінансування, розвитку венчурного інвестування за участю держави, ефективного захисту прав інтелектуальної власності та належного розподілу повноважень між рівнями влади. Узагальнені підходи можуть бути використані як основа для вдосконалення національної політики забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу. З позицій інституційної теорії така конфігурація інструментів

свідчить про вирішальну роль формальних правил, організаційних структур і механізмів координації у зниженні трансакційних витрат і обмеженні опортуністичної поведінки учасників ринку. У контексті теорії економічної безпеки це означає формування стійкого інституційного середовища, яке мінімізує системні ризики та забезпечує передбачуваність функціонування підприємницького сектора.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що ефективність функціонування інституційної системи підтримки підприємництва значною мірою залежить від узгодженості фінансових, регуляторних та організаційних інструментів. Такі механізми формують комплексну інфраструктуру підтримки бізнесу, що включає державні органи управління, спеціалізовані фінансові інститути, інноваційні центри, консультаційні мережі та професійні об'єднання підприємців.

**О** собливе значення має доступ підприємств до фінансових ресурсів. У більшості розвинених держав функціонують багаторівневі системи фінансової підтримки, які поєднують банківські кредити, державні гарантійні програми, страхові механізми та інструменти венчурного інвестування, що зменшує ризики інвестування в підприємницьку діяльність, особливо на ранніх стадіях розвитку бізнесу, коли доступ до традиційного банківського фінансування обмежений. Державні гарантії та спеціалізовані фонди сприяють зниженню кредитних ризиків і стимулюють фінансові установи активніше кредитувати малий і середній бізнес.

Важливим компонентом системи забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу є розвиток інноваційної інфраструктури. Активно функціонують технологічні парки, бізнес-інкубатори, акселератори стартапів та науково-дослідні центри, що створюють сприятливі умови для комерціалізації інновацій. Взаємодія держави, бізнесу та наукових установ забезпечує ефективний трансфер технологій, прискорює впровадження результатів досліджень у виробництво та підвищує технологічну конкурентоспроможність підприємств.

У багатьох країнах створено мережі центрів підтримки бізнесу, які надають консультаційні, освітні та аналітичні послуги. Вони допомагають підприємцям орієнтуватися в нормативно-правовому середовищі, отримувати доступ до фінансових програм і міжнародних ринків, а також підвищувати управлінську компетентність, формуючи сприятливе середовище для розвитку підприємницької ініціативи.

Важливою тенденцією сучасної економічної політики є розширення партнерства між держав-

ним і приватним секторами у сфері підтримки підприємництва. Такі механізми дозволяють залучати додаткові інвестиційні ресурси, підвищувати ефективність управління інфраструктурними проектами та гнучкіше реагувати на потреби бізнесу. Співпраця державних інституцій із приватними інвесторами, фінансовими установами та підприємницькими асоціаціями сприяє формуванню збалансованої системи підтримки підприємництва.

**О**тже, міжнародний досвід демонструє, що ефективна система забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу потребує комплексного підходу, який передбачає інтеграцію інституційних, фінансових, інноваційних та організаційних механізмів. Їх узгоджена взаємодія підвищує стійкість підприємств до ризиків, стимулює інвестиційну активність і забезпечує довгострокову конкурентоспроможність національної економіки.

На основі проведеного аналізу міжнародної практики доцільно запропонувати авторську класифікацію інструментів забезпечення соціально-економічної безпеки підприємництва, яка охоплює взаємопов'язані групи механізмів інституційно-правового, фінансово-гарантійного, інноваційно-інвестиційного та організаційно-координаційного характеру (див. табл. 1).

Інституційно-правові інструменти формують нормативну основу функціонування бізнесу через законодавчий захист прав суб'єктів господарювання, антимонопольне регулювання та систему охорони інтелектуальної власності. Фінансово-гарантійні інструменти спрямовані на зниження кредитних та інвестиційних ризиків за допомогою державних гарантій, страхових механізмів та діяльності спеціалізованих фондів підтримки. Інноваційно-інвестиційні інструменти забезпечують довгострокову конкурентоспроможність підприємств через розвиток венчурного фінансування, грантових програм та інноваційної інфраструктури. Важливу роль відіграють також організаційно-координаційні інструменти, що передбачають діяльність державних інституцій, підприємницьких асоціацій і регіональних структур підтримки бізнесу. Взаємодія зазначених елементів формує інтегрований механізм зміцнення економічної стійкості підприємств і мінімізації системних ризиків, що схематично відображено на рис. 1.

Взаємодія цих елементів формує замкнений адаптивний цикл підвищення економічної стійкості підприємств, що дозволяє мінімізувати системні ризики та реагувати на зміни ринкового середовища.

З урахуванням системної взаємодії зазначених блоків доцільно конкретизувати, на яких рівнях економічної системи реалізуються відповідні

інструменти та яким чином розподіляється відповідальність між державою, регіонами та підприємствами.

Інструменти забезпечення соціально-економічної безпеки підприємництва доцільно систематизувати в межах багаторівневої моделі, що відображає різні масштаби впливу та відповідальності суб'єктів регулювання. На макrorівні визначальними є державна економічна політика, антимонопольне регулювання, податкова та фінансова стабільність, а також функціонування національних гарантійних механізмів, які формують базові умови передбачуваності та знижують системні ризики.

На мезорівні реалізуються регіональні й галузеві програми підтримки, діяльність фондів, бізнес-асоціацій та інноваційних кластерів, що забезпечує адаптацію загальнодержавних інструментів до територіальної та секторальної специфіки. На мікрорівні безпека підприємства залежить від практик управління ризиками, використання страхування, диверсифікації фінансування та реалізації інноваційної стратегії. Узгоджена взаємодія цих рівнів формує цілісний механізм мінімізації ризиків і підтримки довгострокової економічної стійкості бізнесу.

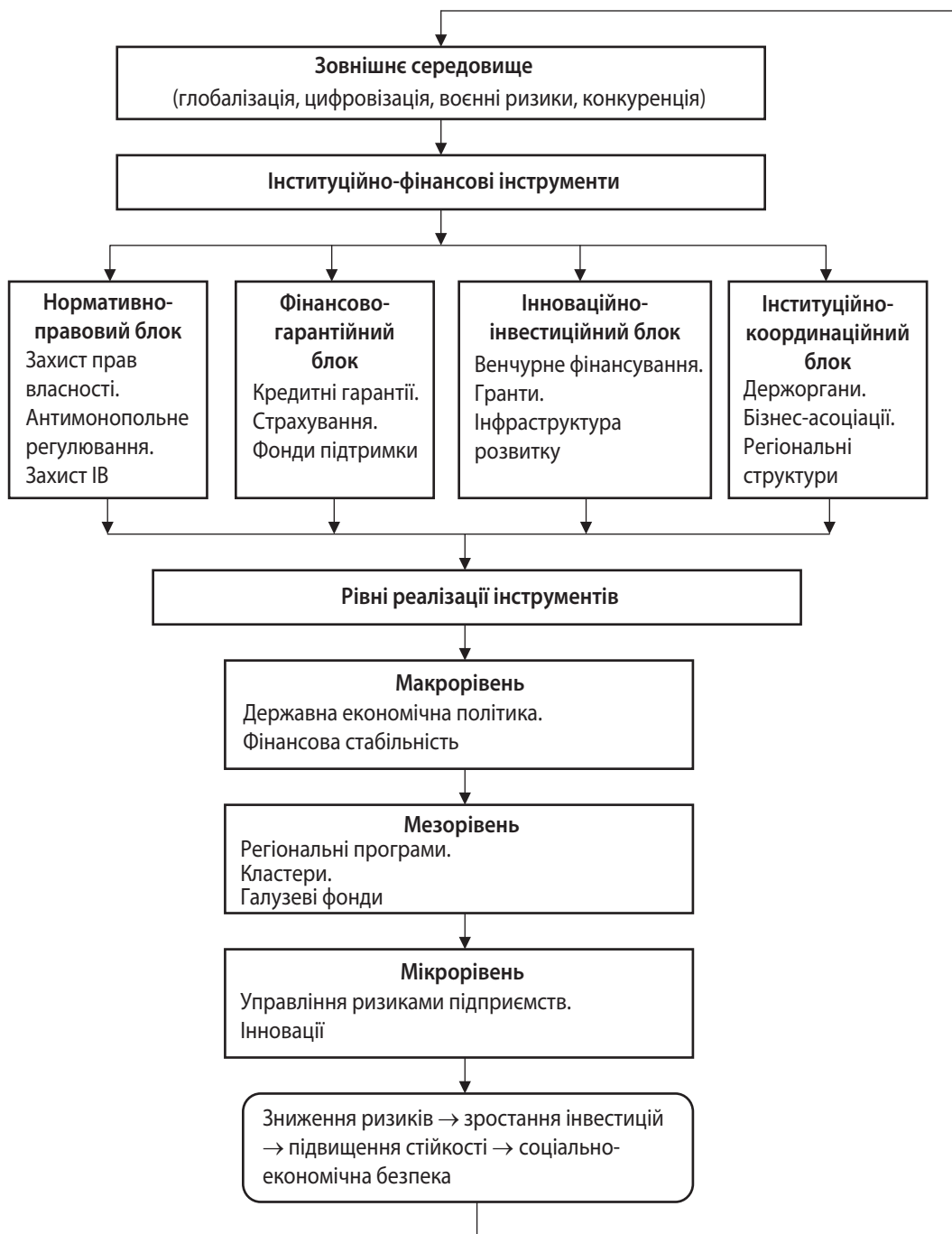
**Р**озвиток венчурного фінансування є ефективним механізмом підтримки інноваційного підприємництва та складовою забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств. Державна підтримка ризикового капіталу, орієнтована на інвестування у стартапи, високотехнологічні та наукомісткі малі та середні підприємства, підсилює приплив приватних інвестицій за умови зниження ризиків. Належний правовий захист інтелектуальної власності та стабільність макроекономічного середовища зменшують інвестиційну невизначеність, а сприятлива податкова політика та розвиток інноваційної інфраструктури (зокрема, бізнес-інкубаторів) підвищують ефективність комерціалізації розробок. У результаті зростають обсяги інвестицій, активізується технологічне оновлення виробництва, підвищується продуктивність праці та формується довгострокова конкурентна перевага, що в підсумку зміцнює соціально-економічну безпеку держави.

Зокрема, в Японії поряд із програмами, що реалізуються Міністерством економіки, торгівлі та промисловості, діють спеціалізовані ініціативи, спрямовані на підвищення стійкості малого і середнього бізнесу та розвиток систем економічної безпеки. Водночас урядова стратегія підвищення конкурентоспроможності національної промисловості передбачає формування інституційних механізмів забезпечення соціально-економічної без-

Таблиця 1

Порівняльний аналіз інституційних і фінансових інструментів забезпечення соціально-економічної безпеки бізнесу

Країна	Профільні органи підтримки МСП	Страхові гарантійні фонди / гарантії	Венчурне фінансування (роль держави)	Захист інтелектуальної власності	Децентралізація повноважень
США	<b>Висока:</b> SBA (Small Business Administration), мережа SBDC/інкубаторів	<b>Висока:</b> держгарантії за кредитамі (loan guarantees), інструменти страхового/фінансового захисту бізнесу	<b>Висока:</b> розвинений VC-риннок + державні програми підтримки інновацій (гранти/контракти)	<b>Висока:</b> сильна система патентів/торгових марок, судовий захист	<b>Висока:</b> значні повноваження штатів/муніципалітетів у підтримці бізнесу
Японія	<b>Висока:</b> профільне міністерство (METI) + агенції/програми підтримки МСП	<b>Висока:</b> кредитні гарантії/гарантійні корпорації, інструменти підтримки стійкості МСП	<b>Середньо-висока:</b> державне стимулювання інновацій, фонди/програми для технологій	<b>Висока:</b> системний захист ІВ, підтримка комерціалізації	<b>Середня:</b> сильна роль центру, але є регіональні програми
Німеччина	<b>Висока:</b> мережа підтримки Mittelstand, банки розвитку (наприклад, KfW), торговельно-промислові палати	<b>Висока:</b> гарантійні банки (Bürgschaftsbanken), гарантійні інструменти для кредиторів МСП	<b>Середньо-висока:</b> державні програми співфінансування інновацій/стартапів	<b>Висока:</b> стандартизована система ІВ, ефективні інституції та правозастосування	<b>Висока:</b> федералізм – землі мають широкі інструменти економічної політики
Фінляндія	<b>Висока:</b> сильні агенції інновацій/підприємництва, консультаційні та регіональні структури	<b>Середньо-висока:</b> державні фінансові інституції можуть надавати гарантії/страхові рішення для бізнесу	<b>Висока:</b> помітна роль держави в ранніх стадіях (seed/early stage), акселерація	<b>Висока:</b> акцент на R&D, комерціалізацію, цифрові сервіси	<b>Висока:</b> сильний муніципальний/регіональний рівень у сервісах бізнесу
Франція	<b>Висока:</b> централізовані агенції розвитку/інвестицій + потужні програми підтримки підприємництва	<b>Середньо-висока:</b> гарантії/страхові механізми через держфінансові інструменти	<b>Висока:</b> активна держполітика стимулювання інновацій, фонди, податкові стимули	<b>Висока:</b> розвинені механізми охорони ІВ та підтримки інновацій	<b>Середня:</b> центр сильний, але регіони мають програми розвитку



**Рис. 1. Багаторівневий інституційно-фінансовий механізм забезпечення соціально-економічної безпеки підприємництва**

пеки суб'єктів господарювання як одного з пріоритетних напрямів. Стратегічні документи передбачають фінансову підтримку підприємств, удосконалення економіко-правового середовища та формування інституційних умов для зміцнення соціально-економічної безпеки бізнесу на національному рівні. Пріоритет надається підприємствам, що функціонують у регіонах зі складними умовами ведення діяльності, а також інноваційним малим компаніям із підвищеним рівнем технічних і комерційних ризиків. Їх підтримка зумовлена стра-

тегічною роллю в модернізації економіки та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності держави.

У низці економічно розвинених держав на законодавчому рівні закріплено механізми захисту підприємств від дискримінаційних практик, недобросовісної конкуренції та зловживання домінуючим становищем, що особливо важливо для малих і середніх компаній із обмеженими ресурсами. Ефективна нормативно-правова база забезпечує

рівний доступ до ринків і ресурсів, зменшує ринкові викривлення, підвищує прозорість контрактних відносин і стимулює інноваційну активність, зміцнюючи економічну стійкість бізнесу та національної економіки. Важливим напрямом державної політики є також посилення захисту прав інтелектуальної власності та розвиток співпраці між владою, наукою та бізнесом у межах спільних програм, що сприяє комерціалізації результатів досліджень і мінімізації правових ризиків.

**В**ажливим інструментом державної підтримки є надання гарантій за інвестиціями в акціонерний капітал і кредитними зобов'язаннями підприємств. У багатьох країнах функціонують гарантійні та страхові фонди, орієнтовані насамперед на малий бізнес, який має обмежений доступ до банківського фінансування. Такі механізми сприяють мінімізації фінансових ризиків, особливо для сільськогосподарських виробників, підприємців у сільській місцевості та малих містах, а також суб'єктів експортної й інноваційної діяльності. Окремим напрямом державної політики є прогнозування життєвого циклу підприємств і галузей, що активно застосовується у Фінляндії. Цей підхід передбачає консультативну підтримку щодо вибору оптимальної стратегії розвитку відповідно до фази життєвого циклу, адаптації до конкурентного середовища та формування умов для розвитку перспективних секторів економіки.

У більшості держав – членів Європейського Союзу, а також у Мексиці, реалізується практика підтримки підприємств на початкових етапах розвитку шляхом створення спеціалізованих фондів і фінансування різних стадій їх становлення – від започаткування до масштабування діяльності. Водночас значна увага приділяється розвитку коопераційних платформ, що сприяють взаємодії підприємств різного масштабу та зміцненню позицій малого бізнесу. Йдеться про стимулювання субпідрядних, орендних і лізингових відносин, надання інформаційної підтримки щодо ринкової кон'юнктури, сприяння встановленню партнерств із національними та міжнародними франчайзинговими структурами, а також забезпечення доступу до каналів просування продукції та послуг. Комплекс таких заходів підвищує економічну стійкість суб'єктів підприємництва та їх конкурентоспроможність.

Страхові пули, як форма добровільного об'єднання страховиків, забезпечують координацію їх діяльності, розподіл ризиків між учасниками та узгодження умов страхування. Консолідація ресурсів у межах таких структур підвищує фінансову спроможність страхових компаній і зміцнює стійкість страхового ринку.

Передача частини повноважень у сфері підтримки підприємництва на регіональний рівень підвищує ефективність управлінських рішень, оскільки місцеві органи влади краще враховують територіальну та галузеву специфіку розвитку економіки. Чітке розмежування компетенцій між центральними та регіональними структурами забезпечує координацію стратегічних і оперативних заходів, що сприяє оперативному реагуванню на зміни ринкової кон'юнктури. Такий підхід зменшує адміністративні бар'єри, підвищує адаптивність бізнесу та зміцнює його економічну стійкість.

**С**трахова сфера є важливим елементом системи соціально-економічної безпеки підприємств, оскільки знижує фінансові ризики та сприяє розвитку підприємництва. Державна політика розглядає страхування як інструмент підтримки конкурентоспроможності й економічної стабільності, передбачаючи посилення регуляторної ролі держави та залучення міжнародних страховиків. У державах ЄС страхові механізми розширюють доступ бізнесу до кредитних та інвестиційних ресурсів через зниження кредитних ризиків і вартості запозичень. Ключову роль відіграють гарантійні фонди, що формуються за участю фінансових установ і держави та покривають ризики неповернення кредитів, виробничих перерв і невиконання зобов'язань, зменшуючи фінансову вразливість підприємств. Стабільність страхового сектора забезпечується державним наглядом, що охоплює ліцензування, контроль тарифів і фінансової стійкості страховиків. Паралельно розвиваються механізми саморегулювання відповідно до міжнародних стандартів, а професійні асоціації та страхові пули сприяють координації діяльності та розподілу ризиків, підвищуючи надійність страхового ринку.

У межах розвиненого громадянського суспільства підприємницька діяльність розглядається як система саморегульованих економічних відносин, що функціонує в ринковому середовищі, представляє інтереси різних соціально-економічних груп і забезпечує інноваційний розвиток та економічну автономію громадян.

Важливу роль у забезпеченні соціально-економічної безпеки відіграють асоціативні та громадські підприємницькі організації. Вони координують діяльність учасників, представляють їх інтереси, сприяють формуванню безпечного бізнес-середовища та забезпечують інституційний діалог із державними органами. У державах Європейського Союзу законодавчо закріплено розширення повноважень недержавних інститутів у сфері регулювання господарської діяльності, включно з функціями контролю, сертифікації, захисту прав

споживачів та дотриманням стандартів безпеки. Залучення підприємницьких асоціацій до процесів ухвалення управлінських рішень і публічного контролю підвищує прозорість регуляторної політики та якість нормотворчих рішень, що зменшує регуляторні ризики для бізнесу та, відповідно, підсилює його соціально-економічну безпеку.

## ВИСНОВКИ

Інституційна інтеграція асоціативних структур у систему державного управління є важливим чинником зміцнення соціально-економічної безпеки підприємницького сектора, оскільки сприяє підвищенню прозорості регуляторної політики, розвитку конкуренції та розширенню доступу бізнесу до ресурсів. Досвід економічно розвинених країн доводить, що поєднання інституційно-правових, фінансово-гарантійних та інноваційних механізмів забезпечує стійкість підприємств до внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Для України пріоритетними напрямками є розвиток системи кредитних гарантій для МСП, модернізація антимонопольної політики та захисту інтелектуальної власності відповідно до стандартів ЄС, формування державно-приватних механізмів венчурного співфінансування, розбудова страхової інфраструктури (включно зі страхуванням воєнних ризиків) та посилення децентралізації підтримки підприємництва. Їх реалізація сприятиме зниженню системних ризиків, розширенню доступу до фінансових ресурсів, активізації інвестиційної діяльності та стимулюванню економічного розвитку держави. ■

## БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ареф'єва О., Титикало В., Коваленко Н. Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2023. № 16. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)
2. Венглюк І. В. Становлення соціально-економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3. С. 226–230. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/e4eb9144-8cfb-44ce-be5c-180fe5fd8eb3/content>
3. Залізнюк В. П., Сафонік Н. П., Кая А. С. Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2022. Вип. 41. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-8>
4. Ковальська Л., Голій О., Голій В. Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм

забезпечення. *Економічний форум*. 2023. Т. 13. № 1. С. 126–137.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16>

5. Коленда Н. В. Поняття соціально-економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016. № 7. С. 672–678. URL: [https://econo2myandsociety.in.ua/journals/7\\_ukr/113.pdf](https://econo2myandsociety.in.ua/journals/7_ukr/113.pdf)
6. Копутко М., Malanchuk A. Study of the Essence of Socio-Economic Security of an Enterprise in the Modern Conditions of Development. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2023. № 1. С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-3>
7. Пілецька С. Т., Колесников С. О. Математичне моделювання виявлення фінансових порушень у системі економічного форензіка для забезпечення безпеки підприємства в умовах цифрової економіки. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1. С. 165–169. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).165-169](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).165-169)
8. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3. С. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65)
9. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14>
10. Смерічевський С. Ф., Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т. Формування стратегічних рішень при управлінні змінами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2022. № 6. С. 108–117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-108-117>
11. Титаренко О. А. Зміст регулювання економічної безпеки України на сучасному етапі її розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-80>
12. Шубалий О. М., Бровченко Б. Ю. Оцінка соціально-економічної безпеки підприємств в Україні в умовах негативних екстерналій. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2024. Вип. 21. С. 489–495. DOI: [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21\(83\)-57](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21(83)-57)

## REFERENCES

Arefieva O., Tytykalo V. & Kovalenko N. (2023). Ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstv pry nestabilnosti zovnishnoho sere dovishcha [Economic mechanism of ensuring financial security of enterprises under conditions of

- external environment instability]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii «Ekonomika»*, 16. [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)
- Kolenda N. V. (2016). Poniattia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The concept of socio-economic security of an enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 7, 672–678. [https://economyandsociety.in.ua/journals/7\\_ukr/113.pdf](https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/113.pdf)
- Kopytko M. & Malanchuk A. (2023). Study of the Essence of Socio-Economic Security of an Enterprise in the Modern Conditions of Development. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna*, 1, 18–22. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-3>
- Kovalska L., Holii O. & Holii V. (2023). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, struktura ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security of enterprise: essence, structure and mechanism of ensuring]. *Ekonomichnyi forum*, No. 1 (Vol. 13), 126–137. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16>
- Piatnytska H. T. & Fedulova I. V. (2020). Finansova bezpeka krainy ta pidpriemstva: vyznachennia, vzaiemozviazok i ryzyky zabezpechennia [Financial security of the country and the enterprise: definition, relationship and risks of security]. *Efektivna ekonomika*, 7. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14>
- Piletska S. T. & Kolesnykov S. O. (2025). Matematychni modeliuvannia vyjavlennia finansovykh porushen u systemi ekonomichnoho forenzika dlia zabezpechennia bezpeky pidpriemstva v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Mathematical modeling of detection of financial violations in the economic forensics system to ensure enterprise security in the digital economy]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1, 165–169. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).165-169](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).165-169)
- Piletska S. T., Korytko T. Yu. & Tkachenko Ye. V. (2021). Model intehralnoi otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Model of integral assessment of economic security of an enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 3, 56–65. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65)
- Shubalyi O. M. & Brovchenko B. Yu. (2024). Otsinka sotsialno-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv v Ukraini v umovakh nehatyvnykh eksternalii [Assessment of socio-economic security of enterprises in Ukraine under conditions of negative externalities]. *Ekonomichni nauky. Serii «Rehionalna ekonomika»*, 21, 489–495. [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21\(83\)-57](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21(83)-57)
- Smerichevskiy S. F., Arefieva O. V. & Piletska S. T. (2022). Formuvannia stratehichnykh rishen pry upravlinni zminy na pidpriemstvi [Forming strategic decisions in enterprise change management]. *Biznes Inform*, 6, 108–117. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-108-117>
- Tytarenko O. A. (2025). Zmist rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na suchasnomu etapi yii rozvytku [The content of regulation of economic security of Ukraine at the present stage of its development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 72. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-80>
- Venhliuk I. V. (2013). Stanovlennia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Formation of socio-economic security of an enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 3, 226–230. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/e4eb9144-8cfb-44ce-be5c-180fe5fd8eb3/content>
- Zalizniuk V. P., Safonik N. P. & Kaia A. S. (2022). Preventyvne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu v umovakh vedennia mezhdunarodnoho biznesu [Preventive management of economic security in the conditions of conducting international business]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, 41, 42–46. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-8>

Стаття надійшла до редакції / Received: 17.03.2026  
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 30.03.2026  
Оприлюднено / Published: 02.06.2026